

Boomonderhoud beter tot z'n recht in nieuwe RAW-standaard

In 2006 hield een brede werkgroep op initiatief van CROW en de Nederlandse Vereniging van Boomverzorgende Bedrijven (NVB) de RAW-systematiek op het gebied van het onderhoud van bomen kritisch tegen het licht. Dit leidde tot een forse herziening van hoofdstuk 51 Groenvoorzieningen en tot aanpassing aan de huidige inzichten en moderne praktijk op boomverzorgingsgebied. Het nieuwe hoofdstuk is inmiddels door de Raad voor het Infrabouwproces goedgekeurd en in werking getreden.

Nieuwe contractvorm

ROGIER VAN DIJK, LID CROW-WERKGROEP ONDERHOUD BOMEN

De nieuwe catalogus biedt onder meer ruimte voor het toepassen van beeldbestekken voor bomen en rekent af met nietszeggende begrippen als 'snoeien naar de aard van de soort'; vanaf nu wordt er alleen nog maar gesnoeid op basis van een vooraf geformuleerd eindbeeld dat is omschreven in een bijlage bij het RAW-bestek. Nieuw is ook de norm die gesteld is aan 'dood hout', namelijk afgestorven takken dikker dan 4 cm.

Belangrijke bijdrage

De CROW-werkgroep Onderhoud bomen wilde in de RAW-systematiek opnemen dat boomverzorgingswerk uitgevoerd moet worden door European Tree Workers (ETW'ers). Dit voorstel heeft het echter niet gehaald; de CROW meent dat die keuze bij de individuele opdrachtgever ligt. Wel zijn hiervoor gestandaardiseerde teksten beschikbaar in de nieuwe catalogus. Omdat de RAW-systematiek nog altijd dé standaard is bij overeenkomsten tussen opdrachtgever en opdrachtnemer kan de herziening ervan voor het onderhouden van bomen een belangrijke bijdrage leveren aan de verbetering van de kwaliteit van boomonderhoud in Nederland. De CROW-werkgroep Bomen blijft overigens

voortbestaan; ze buigt zich over de herziening van het onderdeel planten en verplanten van bomen uit hoofdstuk 51.

Waarom de RAW-systematiek?

In Nederland wordt slechts een klein deel van het boomonderhoud uitgevoerd door boomverzorgende bedrijven, naar schatting minder dan 20%. Veel jonge bomen worden dus niet of niet deskundig gesnoeid. Daardoor ontstaan op latere leeftijd problemen die het goed functioneren van deze bomen belemmeren, zoals te dikke takken in de tijdelijke kroon. Het is belangrijk dat overeenkomsten tussen opdrachtgever en opdrachtnemer voor de uitvoering van boomonderhoud (en -aanleg) uitgaan van voldoende vakkennis bij de opdrachtnemer. Er wordt steeds meer werk meervoudig en openbaar aanbesteed, vaak in grotere volumes dan voorheen. Contractpartijen voor de uitvoering van boomverzorgende werkzaamheden zijn mede hierdoor lang niet altijd gespecialiseerde boomverzorgingsbedrijven. Een goed bestek kan eraan bijdragen dat het werk op de juiste wijze en door mensen met kennis en ervaring wordt uitgevoerd. De verplichting dat de werkzaamheden worden uitgevoerd door een gecertificeerde boomverzor-

dwingt tot nadenken

ger zoals een European Tree Worker mag in geen enkel bestek ontbreken. De besteksschrijver kan hiervoor de gestandaardiseerde teksten uit de RAW-systematiek opnemen.

Minder vakkennis bij opdrachtgever

Veel vakmensen zijn niet meer in dienst bij de grotere boombeheerders van rijk, provincie en gemeente. De kennis voor het voorbereiden van bestekken en voor het controleren van de aanbestede werkzaamheden ontbreekt en moet worden ingehuurd. Managers sturen het werk aan, en beslissingen worden steeds meer genomen op basis van financiële kengetallen en niet op vaktechnische afwegingen. Voor het bereiken van een goed resultaat is het instrumentarium steeds belangrijker. Het vernieuwde hoofdstuk 51 geeft betere handvatten voor het planmatig opzetten, calculeren en uitvoeren van boombeheer en voor het uitvoeren van boomveiligheidscontroles.

Nieuwe spelregels

De klassieke rol van opdrachtgever en opdrachtnemer verandert: de opdrachtgever wordt steeds meer 'ontzorgd', dus de aannemer/opdrachtnemer krijgt steeds meer verantwoordelijkheid bij de

uitvoering van het werk. Contracten krijgen een hoger abstractieniveau; er treedt een verschuiving op in de richting van prestatieovereenkomsten en beeldbestekken. Het gaat niet meer om het verzorgen van een x-aantal bomen, maar om het realiseren van een gewenst eindbeeld zonder dat in detail wordt aangegeven hoe dit bereikt moet worden. Ook hiervoor geldt: de RAW-systematiek biedt ruimte en kan sturend werken om nieuwe werkvormen te initiëren; bij nieuwe contractvormen horen vanzelfsprekend nieuwe spelregels.

Hoogte in plaats van diameter

Nieuw is de indeling van bomen in hoogteklassen van 6 tot 18 m in stappen van 3 m, daarna van 18 tot 24 m en tot slot hoger dan 24 m. Deze indeling doet meer recht aan de werkelijke kosten van het snoeien met hoogwerkers van verschillende grootte dan de vroegere indeling in diameterklassen van bomen. De indeling in boomhoogteklassen is ook van belang voor de beoordeling van de kwaliteit van het onderhoud in de begeleidings-snoeifase, namelijk de relatie tussen boomhoogte en takdikte in de tijdelijke kroon. De indeling in diameterklassen blijft bestaan voor bestekken met rooi- en vellingswerkzaamheden. Bij besteksperio-

Om dergelijke bomen te kunnen snoeien moet er een eindbeeld (= gewenste takvrije stam) bekend zijn.

Voor gespecialiseerde boomverzorgers is een

den van meerdere jaren moet uiteraard rekening gehouden worden met de lengtegroei van (jonge) bomen. In de defcodes kan vanaf nu ook aangegeven worden of de boom bereikbaar is met een hoogwerker en of vrije takval mogelijk is.

Eindbeelden

Het eindbeeld van een boom is een sleutelbegrip in de nieuwe RAW-catalogus. Deze bevat dan ook een model van de lijst met eindbeelden. Zonder kennis van het eindbeeld is snoeien van een boom feitelijk niet mogelijk. Zo'n eindbeeld – veelal een boom met een bepaalde takvrije stam en vrij van probleemtakken, dood hout etc. – wordt bereikt via het onderhoud; door te snoeien, dus. Niet omdat de boom daarom vraagt, maar omdat de omgeving van de boom beperkingen stelt aan z'n groeimogelijkheden. Snoei levert bijvoorbeeld een eindbeeld op met een takvrije stam van 6 m; zo'n takvrije zone voorkomt latere hinder en overlast. Een dergelijke boom heet een niet vrij uitgroeiende boom. Bij een vrij uitgroeiende boom stelt de omgeving geen eisen aan de ontwikkeling. Bomen die hun eindbeeld nog niet bereikt hebben, zitten in de begeleidingssnoeifase; de overige bomen vallen in de categorie onderhoudssnoei.

De nieuwe catalogus besteedt veel aandacht aan begrippen; deze zijn zo veel mogelijk in overeenstemming gebracht met de definities die in het Stadsbomenvademecum worden gebruikt.

Aanvaard, achterstallig en verwaarloosd boombeeld

De onderhoudstoestand waarin een boom zich bevindt wordt uitgedrukt in de begrippen aanvaard, achterstallig en verwaarloosd boombeeld. Per onderhoudsfase zijn deze begrippen concreet en meetbaar gemaakt. Zo is een jonge boom in de begeleidingssnoeifase in de hoogteklasse 9-12 m op aanvaard boombeeld, als er geen probleemtakken in de kroon voorkomen en/of takken die dikker dan ca. 12 cm in de tijdelijke kroon aanwezig zijn. Bij bomen in de onderhoudssnoeifase is er sprake van achterstallig boombeeld wanneer er probleemtakken in de kroon voorkomen.

De definitie van probleemtakken is: '... afgestorven takken dikker dan ca. 4 cm, gebroken takken, takken in de takvrije zone en takken die onder de gegeven omstandigheden een onveilige toestand creëren of mechanische onbalans kunnen veroorzaken...' Door de introductie van heldere en meetbare criteria voor al dan niet aanvaard boombeeld

kan gemakkelijk worden vastgesteld of de boom aan het beeld voldoet. Hierdoor kunnen met behulp van de RAW-systematiek ook beeldbestekken voor bomen worden opgesteld waarbij de aannemer gedurende een aantal weken (aanbevolen wordt minimaal 3 jaar = 156 weken) de bomen op beeld houdt. Een beeldbestek heeft als rekeneenheid 'week' in plaats van 'stuks'. Het zal duidelijk zijn dat een beeldbestek pas operationeel kan worden als alle bomen op aanvaard beeld zijn. Achterstanden en verwaarlozing moeten altijd eerst weggewerkt worden in frequentieposten (= stuksposten).

Vormbomen

Een aparte groep van niet vrij uitgroeiende bomen zijn cultuurvormen zoals knot- en leibomen, gekandelaberde

foto: Rogier van Dijk

belangrijke rol weggelegd

bomen en dak-, bol- en haagvormen. Hiervoor zijn de werkzaamheden kandelaberen, knotten, scheren en leiden van vormbomen in de catalogus opgenomen, evenals het snoeien van leibomen. Specifieke kenmerken als de ouderdom van het afkomende snoeihout worden per categorie aangegeven. Een belangrijk verschil is gemaakt tussen leiden van bomen die nog geen leiboom zijn, en het snoeien van leibomen. Leiden zorgt ervoor dat de boom een specifieke (lei)vorm krijgt. Heeft de boom deze vorm eenmaal, dan moet hij zo worden gesnoeid dat die vorm behouden blijft. Bij knobomen wordt een vergelijkbaar onderscheid gemaakt in nog niet eerder geknotte bomen en geknotte bomen. Overigens was de CROW-werkgroep Onderhoud bomen unaniem van mening dat kandelaberen van bomen moet worden afgeraden.

Betere kwaliteit van boomonderhoud

Het herziene hoofdstuk 51 biedt volop aanknopingspunten voor een betere kwaliteit van boomonderhoud. Een groot knelpunt is dat er te grote wonden ontstaan door het te laat snoeien van bomen en het wegnemen van te dikke takken. Te dikke takken in de tijdelijke kroon komen bij ruim 20% van de jonge straat- en laanbomen in Nederland voor. De omschrijving in de RAW van de maximale takdikte in de tijdelijke kroon in relatie tot de boomhoogte voorkomt dit.

Ook het benoemen van eindbeelden en het toetsen van het snoeiwerk aan het benoemde eindbeeld leiden tot hogere kwaliteit van het onderhoud; het dwingt tot nadenken over de toekomstige ontwikkeling van bomen en de beoogde functieervulling. Juist het onderhoud van bomen is door het langlopende karakter geschikt om in een meerjarig beeldbestek vast te leggen.

Kansen

De opdrachtnemer krijgt meer verantwoordelijkheid en moet investeren in – aantoonbare – vak-kennis. Volop kansen dus voor de gespecialiseerde boomverzorgers in Nederland om een groter marktaandeel in de boomverzorging af te dwingen. Kansen ook voor opdrachtgevers om vakbekwaamheids- en ervaringseisen te stellen. Vooral bij meerjarige contracten die vaak open-

baar of Europees moeten worden aanbesteed, is gunnen op de laagste prijs als enig criterium terrein aan het verliezen om louter prijsvechters te weren. Het opnemen van een kwaliteitsplan als gunningscriterium biedt goede mogelijkheden om ook daadwerkelijk kwaliteit in huis te halen. Met de nieuwe RAW-catalogus is er voor veel boombeheerders werk aan de winkel met het actualiseren van beheergegevens. Een goed contract begint tenslotte met een goede inventarisatie. Daarnaast is vaak ondersteuning gewenst bij de voorbereiding, het op de markt brengen van werkzaamheden middels een bestek, en de begeleiding/directievoering van de werkzaamheden. Opdrachtgevers zullen hiervoor steeds vaker een beroep doen op externe partijen. Ook hier is voor gespecialiseerde boomverzorgers zoals European Tree Technicians een belangrijke rol weggelegd.

Kandelaberen van bomen moet worden afgeraden.

foto: Hans Kallje